

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE

**PENTRU CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII
unor prevederi legale referitoare la imunitatea judecătorului (2)**

(Sesizarea nr. 51a/2014)

CHIȘINĂU

11 noiembrie 2014

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, statuând în componența:

DI Alexandru TĂNASE, *președinte*,
DI Aurel BĂIEȘU,
DI Igor DOLEA,
DI Victor POPA,
DI Tudor PANȚÎRU, *judcători*,
cu participarea dlui Maxim Iurcu, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 29 septembrie 2014,
înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în ședință plenară închisă,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea Curții Supreme de Justiție, depusă la Curtea Constituțională la 29 septembrie 2014, în temeiul articolelor 135 alin.(1) lit.a) din Constituție, 25 lit. d) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin.(1) lit.d) din Codul jurisdicției constituționale, privind controlul constituționalității sintagmelor „art.243”, „și 330²” din alin. (4), alin. (5¹) și alin. (5²), precum și sintagma „și întocmirea procesului-verbal de către agentul constatator” din alin. (5³) din Legea nr.544-XIII din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului, în redacția Legii nr.177 din 25 iulie 2014 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

2. Autorul sesizării a pretins, în special, că modificările operate la articolul 19 din Legea cu privire la statutul judecătorului, și anume excluderea acordului Consiliului Superior al Magistraturii în cazul pornirii urmăririi penale în privința judecătorilor pentru infracțiunile prevăzute de art. 243 și 330² din Codul penal, precum și modul și procedura de sancționare contravențională a judecătorilor afectează independența sistemului judecătoresc și reprezintă o ingerință inadmisibilă în garanțiile procesuale acordate magistraților în scopul asigurării independenței și imparțialității lor în exercitarea actului de justiție.

3. Autorul sesizării consideră că normele contestate contravin articolelor 6, 20 și 116 alineatele (1) și (6) din Constituție, precum și actelor internaționale privind independența judecătorilor.

4. Prin decizia Curții Constituționale din 20 octombrie 2014 sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a prejudeca fondul cauzei.

5. În procesul examinării sesizării Curtea Constituțională a solicitat opinia Președintelui Republicii Moldova, Parlamentului, Guvernului, Procuraturii Generale.

6. La ședința plenară publică a Curții, Curtea Supremă de Justiție a fost reprezentată de Iulia Sîrcu, vicepreședinte al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ, și de Valentin Lastavețchi, șef al Secretariatului Curții Supreme de Justiție. Parlamentul a fost reprezentat de Sergiu Sidor, șef al Serviciului legislație privind ordinea publică și organele de drept în cadrul Direcției generale juridice a Secretariatului Parlamentului. Guvernul a fost reprezentat de Nicolae Eșanu, viceministru al justiției.

ÎN FAPT

7. La 25 iulie 2014 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.177 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

8. Prin adoptarea legii menționate, legiuitorul a operat modificări la art. 19 din Legea nr.544-XIII din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului. Astfel, în urma modificărilor operate la alin. (4), suplimentar infracțiunilor de corupere pasivă și trafic de influență, pornirea urmăririi penale împotriva judecătorilor fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii poate fi inițiată și în cazul infracțiunilor de spălare a banilor și îmbogățire ilicită.

9. Prin introducerea alin. (5¹) s-a stabilit că după începerea procesului penal și până la pornirea urmăririi penale judecătorul poate fi reținut, percheziționat și supus aducerii silite cu autorizația Procurorului General, prim-adjunctului sau a unui adjunct desemnat în temeiul ordinului emis de Procurorul General, fără informarea Consiliului Superior al Magistraturii.

10. Cu referire la atragerea la răspundere contravențională a judecătorului, legiuitorul a stabilit la alineatul (5²) competența agentului constator de a soluționa cauza contravențională cu privire la un judecător doar în cazul în care acesta își dă acordul. În lipsa acordului cauza urmează a fi soluționată de către instanța de judecată. Prin introducerea alin. (5³) s-a stabilit că judecătorul reținut, în cazul în care este bănuیت că a săvârșit o contravenție, urmează a fi eliberat imediat după identificare și întocmirea procesului verbal, cu informarea Consiliului Superior al Magistraturii.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

11. Prevederile relevante ale Constituției (M.O., 1994, nr.1) sunt următoarele:

Articolul 6

Separația și colaborarea puterilor

„În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției.”

Articolul 116 Statutul judecătorilor

„(1) Judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii.

[...]

(6) Sancționarea judecătorilor se face în conformitate cu legea.”

12. Prevederile relevante ale Legii nr.544-XIII din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului (republicată în M. O., 2013, nr.15-17, art.63) sunt următoarele:

Articolul 17 Asigurarea independenței judecătorului

„Independența judecătorului este asigurată prin:

- a) procedura de înfăptuire a justiției;
- b) procedeul de numire, suspendare, demisie și eliberare din funcție;
- c) declararea inviolabilității lui;
- d) secretul deliberărilor și interzicerea de a cere divulgarea lui;
- e) stabilirea răspunderii pentru lipsa de stimă față de judecată, judecători și pentru imixtiune în judecarea cauzei;
- f) alocarea resurselor adecvate pentru funcționarea sistemului judiciar, crearea de condiții organizatorice și tehnice favorabile activității instanțelor judecătorești;
- g) asigurarea materială și socială a judecătorului;
- h) alte măsuri, prevăzute de lege.”

Articolul 19 Inviolabilitatea judecătorului

„(1) Personalitatea judecătorului este inviolabilă.

(2) Inviolabilitatea judecătorului se extinde asupra locuinței și localului lui de serviciu, vehiculelor și mijloacelor de telecomunicație folosite de el, asupra corespondenței, bunurilor și documentelor lui personale.

(3) Judecătorul nu poate fi tras la răspundere pentru opinia sa exprimată în înfăptuirea justiției și pentru hotărârea pronunțată dacă nu va fi stabilită, prin sentință definitivă, vinovăția lui de abuz criminal.

(4) Urmărirea penală împotriva judecătorului poate fi pornită doar de către Procurorul General sau prim-adjunctul, iar în lipsa acestuia de către un adjunct în temeiul ordinului emis de Procurorul General, cu acordul Consiliului Superior al Magistraturii, în condițiile Codului de procedură penală. În cazul săvârșirii de către judecător a infracțiunilor specificate la art.243, 324, 326 și 3302 ale Codului penal al Republicii Moldova, precum și în cazul infracțiunilor flagrante, acordul Consiliului Superior al Magistraturii pentru pornirea urmăririi penale nu este necesar.

(5) Judecătorul nu poate fi reținut, supus aducerii silite, arestat, percheziționat fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii. Acordul Consiliului Superior al Magistraturii nu este necesar în caz de infracțiune flagrantă.

(5¹) Prin derogare de la alin.(5), după începerea procesului penal și până la începerea urmăririi penale, în cazul infracțiunilor specificate la art.243, 324, 326 și 330/2 din Codul penal al Republicii Moldova, judecătorul poate fi reținut, supus aducerii silite, percheziționat, în condițiile Codului de procedură penală al Republicii Moldova, fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii, doar cu autorizația Procurorului General sau a prim-adjunctului, iar în lipsa acestuia – a unui adjunct desemnat în temeiul ordinului emis de Procurorul General.

(5²) Prin derogare de la prevederile Codului contravențional al Republicii Moldova în partea ce vizează examinarea cauzelor contravenționale de către agentul constator, în cazul în care judecătorul refuză să semneze procesul-verbal cu privire la contravenție sau dacă acesta solicită expres, prin mențiune în procesul-verbal cu privire la contravenție, examinarea cauzei de către instanța de judecată, dosarul contravențional se transmite pentru examinare și soluționare a cauzei instanței de judecată de la locul unde a fost săvârșită fapta.

(5³) Judecătorul reținut, în cazul în care este bănuit că a săvârșit o contravenție, urmează a fi eliberat imediat după identificare și întocmirea procesului-verbal de către agentul constator, cu informarea Consiliului Superior al Magistraturii despre faptul reținerii.”

13. Prevederile relevante ale Legii nr. 947-XIII din 19 iulie 1996 cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii (republicată în M. O., 2013, nr.15-17, art. 65) sunt următoarele:

Articolul 23

Asigurarea inviolabilității judecătorilor

„(1) În cazul examinării propunerii Procurorului General de pornire a urmăririi penale împotriva judecătorului, de a fi tras la răspundere penală, de a fi reținut, arestat și adus forțat, Consiliul Superior al Magistraturii va adopta, în regim de urgență, în temeiul principiului inviolabilității judecătorului, o hotărâre prin care:

a) va da acordul;

b) va refuza acceptul.

(2) La examinarea problemelor indicate la alin.(1), Procurorul General nu poate participa la deliberare.”

14. Prevederile relevante ale Codului penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18 aprilie 2002 (republicat în M.O., 2009, nr.72-74, art.195) sunt următoarele:

Articolul 243

Spălarea banilor

„(1) Spălarea banilor săvârșită prin:

a) convertirea sau transferul bunurilor de către o persoană care știe ori trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite, în scopul de a tăinui sau de a deghiza originea ilicită a bunurilor sau de a ajuta orice persoană, implicată în comiterea infracțiunii principale, de a se sustrage de la consecințele juridice ale acestor acțiuni;

b) tăinuirea sau deghizarea naturii, originii, amplasării, dispunerii, transiterii, deplasării proprietății reale a bunurilor ori a drepturilor aferente de către o persoană care știe sau trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite;

c) achiziționarea, deținerea sau utilizarea bunurilor de către o persoană care știe ori trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite;

d) participarea la orice asociere, înțelegere, complicitate prin acordarea de asistență, ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acțiunilor prevăzute la lit.a)–c)

se pedepsește cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 7000 la 10000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu folosirea situației de serviciu

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 2000 la 5000 unități convenționale sau cu închisoare de la 4 la 7 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite:

a) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;

b) în proporții deosebit de mari,

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani.

(4) Acțiuni ilicite constituie și faptele comise în afara teritoriului țării dacă acestea conțin elementele constitutive ale unei infracțiuni în statul în care au fost comise și pot constitui elementele constitutive ale unei infracțiuni comise pe teritoriul Republicii Moldova.”

Articolul 324 Corupere pasivă

„(1) Pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor, de către o persoană publică sau de către o persoană publică străină de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, sau acceptarea ofertei ori promisiunii acestora pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale sau contrar acesteia

se pedepsește cu închisoare de la 3 la 7 ani cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale și cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite:

[Lit.a) exclusă prin Legea nr.277-XVI din 18.12.2008, în vigoare 24.05.2009]

a1) de un funcționar internațional;

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu extorcere de bunuri sau servicii enumerate la alin.(1);

d) în proporții mari

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale și cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite:

- a) de o persoană cu funcție de demnitate publică;
- b) în proporții deosebit de mari;
- c) în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale,

se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 15 ani cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale și cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani.”

Articolul 326

Traficul de influență

„(1) Pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor, de bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje, pentru sine sau pentru o altă persoană, de către o persoană care are influență sau care susține că are influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine, funcționar internațional, pentru a-l face să îndeplinească sau nu ori să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă asemenea acțiuni au fost sau nu săvârșite,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 1500 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 2000 la 4000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(1¹) Promisiunea, oferirea sau darea unei persoane, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje enumerate la alin.(1), pentru aceasta sau pentru o altă persoană, când respectiva persoană are sau susține că are o influență asupra unei

persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine, funcționar internațional, în scopul indicat la alin.(1),

se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 1500 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 2000 la 4000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (1¹):

- b) săvârșite de două sau mai multe persoane;
- c) săvârșite cu primirea de bunuri sau avantaje în proporții mari;
- d) urmate de influența promisă sau de obținerea rezultatului urmărit

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 6 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 3000 la 8000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1), (1¹) sau (2), săvârșite:

- a) cu primirea de bunuri sau avantaje în proporții deosebit de mari;

b) în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale,

se pedepesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu amendă în mărime de la 500 la 1500 unități convenționale, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 5000 la 10000 unități convenționale, cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate, sau cu lichidarea persoanei juridice.

(4) Persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin.(1) este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate sau dacă persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o.”

Articolul 330² Îmbogățirea ilicită

(1) Deținerea de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană publică, personal sau prin intermediul unor terți, a bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit

se pedepsește cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite de o persoană cu funcție de demnitate publică

se pedepesc cu amendă în mărime de la 8000 la 10000 unități convenționale sau cu închisoare de la 7 la 15 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani.

15. Prevederile relevante ale Legii nr.90-XVI din 25 aprilie 2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției (M.O., 2008, nr.103-105, art.391) sunt următoarele:

Articolul 1 Domeniul de aplicare și scopul legii

„Prezenta lege stabilește acțiuni de prevenire și de combatere a corupției, asigurând apărarea drepturilor și libertăților persoanei, intereselor publice, securității naționale și înlăturarea consecințelor actelor de corupție.”

Articolul 19 Garanțiile pentru exercitarea atribuțiilor de serviciu

„1) Prevederile referitoare la independența îndeplinirii anumitor funcții nu pot constitui un impediment în tragerea la răspundere în caz de comitere a actelor de corupție sau de protecționism.

(2) Imunitățile de jurisdicție în privința urmăririi penale constituie un echilibru adecvat, cu posibilitatea cercetării și judecării efective a actelor de corupție.”

16. Prevederile relevante ale Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției (adoptată la New York la 31 octombrie 2003 și ratificată de Republica Moldova prin Legea nr.158-XVI din 6 iulie 2007) sunt următoarele:

Articolul 30

Urmăririle judiciare, judecata și sancțiunile

„1. Fiecare stat parte face ca săvârșirea unei infracțiuni prevăzute de prezenta convenție să fie pasibilă de sancțiuni care țin seama de gravitatea acestei infracțiuni.

2. Fiecare stat parte ia măsurile necesare pentru a stabili sau menține, conform sistemului său juridic și principiilor sale constituționale, un echilibru adecvat între orice imunitate sau orice privilegiu de jurisdicție acordat agenților săi publici în exercițiul funcțiilor lor și posibilitatea, dacă este necesar, de a cerceta, urmări și judeca efectiv infracțiunile stabilite, prevăzute de prezenta convenție.

3. Fiecare stat parte se străduiește să facă astfel încât orice putere judiciară discreționară conferită de dreptul său intern și aferentă urmărilor judiciare pornite împotriva persoanelor pentru infracțiunile prevăzute de prezenta convenție să fie exercitată în scopul optimizării eficacității măsurilor de investigație și reprimare a acestor infracțiuni, ținând seama de necesitatea de a exercita un efect de descurajare în ceea ce privește săvârșirea lor.

[...]”

17. Prevederile relevante ale Convenției privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională (adoptată la Strasbourg la 8 noiembrie 1990 și ratificată de Republica Moldova prin Legea nr.914-XV din 15 martie 2002) sunt următoarele:

Articolul 2

Măsuri de confiscare

„1. Fiecare Parte adoptă măsuri legislative și alte măsuri care se consideră necesare pentru ai permite de a confisca instrumentele și produsele sau bunurile a căror valoare corespunde acestor produse.

[...]”

18. Prevederile relevante ale Convenției Penale privind Corupția (adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999 și ratificată de Republica Moldova prin Legea nr.428-XV din 30 octombrie 2003) sunt următoarele:

Articolul 13

Spălarea banilor rezultați din delictele de corupție

„Fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a stabili drept infracțiune penală în conformitate cu dreptul său intern, actele menționate în Convenția Consiliului Europei cu privire la spălarea, depistarea, sechestrarea și confiscarea produselor crimei (STE nr. 141), art. 6, paragraful 1 și 2, în condițiile prevăzute de ea, atunci când infracțiunea principală este constituită din una din infracțiunile stabilite în virtutea articolelor de la 2 la 12 ale prezentei Convenții, în măsura în care partea nu a formulat rezerve sau declarații cu privire la aceste infracțiuni sau nu consideră aceste infracțiuni ca infracțiuni grave în raport cu legislația referitoare la spălarea banilor.”

ÎN DREPT

19. Din conținutul sesizării, Curtea observă că aceasta vizează, în esență, pornirea urmăririi penale împotriva judecătorului, în cazul săvârșirii infracțiunilor specificate la articolele 243 (spălarea banilor) și 330² (îmbogățirea ilicită) din Codul penal, fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii; dreptul Procurorului General de a dispune efectuarea unor acțiuni procesuale față de judecători după pornirea procesului penal și până la începerea urmăririi penale, precum și procedura de atragere la răspundere contravențională a judecătorilor.

20. Astfel, sesizarea se referă la un ansamblu de elemente și principii constituționale și internaționale interconexe, precum independența, inviolabilitatea și răspunderea judecătorilor.

A. ADMISIBILITATEA

21. În conformitate cu decizia sa din 20 octombrie 2014 (a se vedea § 4), Curtea a reținut că, în temeiul articolului 135 alin.(1) lit.a) din Constituție, articolului 4 alin.(1) lit.a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și articolului 4 alin.(1) lit.a) din Codul jurisdicției constituționale, sesizarea prezentată ține de competența Curții Constituționale.

22. Articolele 25 lit.d) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin.(1) lit.d) din Codul jurisdicției constituționale abilitază Curtea Supremă de Justiție cu dreptul de a sesiza Curtea Constituțională.

23. Curtea reține că prerogativa cu care a fost investită prin articolul 135 alin.(1) lit.a) din Constituție presupune stabilirea corelației dintre normele legislative și textul Constituției, ținând cont de principiul supremației acesteia.

24. Curtea constată că obiectul controlului constituționalității îl constituie prevederile articolului 19 alineatele (4), (5¹) (5²) și (5³) din Legea nr.544-XIII din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului în redacția Legii nr.177 din 25 iulie 2014 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

25. Curtea reține că, deși normele supuse controlului constituționalității aparent au fost adoptate în vederea executării Hotărârii Curții Constituționale nr. 22 din 5 septembrie 2013, legiuitorul în fond reia soluția legislativă supusă criticii prin hotărârea enunțată. Astfel, controlul constituționalității devine admisibil și necesar.

26. Curtea apreciază că sesizarea nu poate fi respinsă ca inadmisibilă și nu există nici un alt temei de sistare a procesului, în conformitate cu prevederile articolului 60 din Codul Jurisdicției Constituționale.

27. Prin urmare, pentru a elucida corespunderea dispozițiilor contestate cu normele constituționale, Curtea va opera cu prevederile articolului 116 alin. (1) combinat cu articolul 6 din Constituție.

B. FONDUL CAUZEI

PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 116 ALINEATUL (1) COMBINAT CU
ARTICOLUL 6 DIN CONSTITUȚIE

28. Autorul sesizării pretinde că prevederile supuse controlului constituționalității încalcă articolul 116 alineatul (1) din Constituție, potrivit căruia:

„(1) Judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii.

[...]”

29. De asemenea, autorul sesizării consideră că aceste prevederi încalcă articolul 6 din Constituție, potrivit căruia:

„În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituție.”

1. Argumentele autorului sesizării

30. Autorul sesizării consideră că dreptul Procurorului General de a dispune pornirea urmăririi penale în privința judecătorilor, fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii, pentru infracțiunile prevăzute de art. 243 și art. 330² din Codul Penal, poate aduce atingere reputației magistraților, implicit încrederii publice în justiție. Acordarea acestui drept Procurorului General nu își găsește justificare în particularitățile investigării cazurilor prevăzute de art. 243 și art. 330² din Codul penal. Or, acțiunile procesuale care sunt necesare de a fi întreprinse în aceste cazuri sunt diferite față de cele ce sunt necesare în cazul infracțiunilor de corupție, iar solicitarea acordului Consiliului Superior al Magistraturii pentru pornirea urmăririi penale nu ar periclita în nici un fel investigarea acestor infracțiuni.

31. Curtea Supremă de Justiție pretinde că prevederile art. 19 alin. (5¹) al Legii cu privire la statutul judecătorului lasă loc de abuzuri din partea Procuraturii, care va avea dreptul de a efectua acțiuni procesuale, după pornirea procesului penal, dar în afara urmăririi penale și în lipsa unor bănuieli rezonabile. Astfel, judecătorul poate fi reținut, adus silit sau percheziționat la simpla sesizare sau autosesizare, care poate fi absolut neîntemeiată, dar care, formal, a servit temei pentru pornirea procesului penal.

32. La fel, în partea ce ține de răspunderea contravențională a judecătorilor, autorul sesizării consideră că lipsa acordului Consiliului Superior al Magistraturii, precum și eliberarea judecătorului reținut doar

după identificare și întocmirea procesului verbal, diminuează independența magistraților.

2. Argumentele autorităților

33. În opinia scrisă a Președintelui Republicii Moldova se menționează că învestirea Procurorului General cu dreptul de a porni urmărirea penală în privința unui judecător fără acordul prealabil al Consiliului Superior al Magistraturii este justificată de particularitățile investigării cazurilor de corupție, care solicită operativitate și confidențialitate în efectuarea acțiunilor procesuale. Cu referire la sancționarea disciplinară a judecătorilor, legea oferă opțiunea examinării cauzei contravenționale exclusiv de către instanța de judecată la solicitarea judecătorului. Totodată, întocmirea procesului verbal la reținerea judecătorului are drept scop individualizarea corectă a faptei.

34. Parlamentul, în opinia prezentată, a menționat că nu există o diferență de principiu între pornirea procesului penal și pornirea urmăririi penale, în ambele cazuri fiind prezentă o acuzație în materie penală, astfel față de judecător pot fi efectuate acțiuni procesuale și aplicate măsuri procesuale până la pornirea urmăririi penale. Atragerea la răspundere penală sau contravențională a judecătorilor nu este un act de intervenție în activitatea și independența acestora. În partea ce ține de săvârșirea unor contravenții, potrivit Parlamentului, persoanele sînt egale în fața legii și a autorităților publice și sînt supuse răspunderii contravenționale fără deosebire de rasă, naționalitate, limbă, religie, sex, apartenența politică, avere, origine socială sau orice alta situație.

35. Guvernul, în opinia sa, a menționat că inviolabilitatea judecătorilor este destinată protecției lor de influențe externe în cadrul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu, și nu trebuie să obstrucționeze principalele funcții ale justiției și să împiedice funcționarea principiilor democratice într-un stat de drept. Independența judecătorilor nu implică îndeplinirea condițiilor de inviolabilitate în cazul săvârșirii de infracțiuni. Or, spălarea banilor și îmbogățirea ilicită nu pot constitui acte săvârșite de judecător în exercitarea legală a funcțiilor.

36. Cu referire la prevederile alin. (5¹), Guvernul menționează că acestea au fost adoptate în vederea eficientizării acțiunilor procesuale, or, particularitățile investigării cauzelor de corupție necesită operativitate și confidențialitate, iar derogarea de la alin. (5) al art. 19 din legea menționată *supra* constă în faptul că reținerea, percheziționarea sau aducerea silită se vor desfășura doar cu autorizația Procurorului General, prim-adjunctului sau a unui adjunct desemnat în temeiul ordinului emis de Procurorul General.

37. În ceea ce privește răspunderea contravențională, Guvernul consideră că eficiența instanțelor de judecată ar putea fi afectată, dacă instanța de judecată ar examina cauze minore, or, aceste cazuri ar putea fi

soluționate de agentul constatatator, iar în cazul în care ar putea periclita în vreun mod independența judecătorului, urmează a fi examinate de către instanța de judecată.

3. Aprecierea Curții

3.1 Principii generale

38. Dispozițiile constituționale privind separația puterilor în legislativă, executivă și judecătorească (art.6), privind independența, imparțialitatea și inamovibilitatea judecătorilor instanțelor judecătorești (art.116 alin.(1)), privind stabilirea prin lege organică a organizării instanțelor judecătorești, a competenței acestora și a procedurii de judecată (art.115 alin.(4)) definesc statutul juridic al judecătorului în Republica Moldova și consacră justiția ca o ramură independentă și imparțială a puterii de stat.

39. În Hotărârea nr.35 din 1 iulie 1997 Curtea a menționat că:

„[...] independența judecătorului este un element esențial al statutului juridic și condiția principală a autonomiei autorității judecătorești. Corelația dintre principiul independenței justiției și principiul independenței judecătorului determină, de fapt, caracterul echitabil și democratic al exercitării justiției într-un stat de drept.”

40. La fel, asupra independenței judecătorului Curtea s-a pronunțat și în Hotărârea nr.22 din 5 septembrie 2013, potrivit căreia:

„53. Independența puterii judecătorești are atât o componentă obiectivă – caracteristică indispensabilă a puterii judecătorești, cât și o componentă subiectivă, care privește dreptul persoanei de a i se stabili drepturile și libertățile de către un judecător independent. Fără judecători independenți, nu se poate vorbi despre o veritabilă garantare a drepturilor și libertăților. În consecință, independența justiției nu este un scop în sine, nu este un privilegiu personal al judecătorului, ci este o garanție împotriva presiunilor exterioare la luarea deciziilor, fiind justificată de necesitatea de a permite judecătorilor să-și îndeplinească rolul lor de gardieni ai drepturilor și libertăților omului.

54. Principiul independenței judecătorilor presupune că judecătorii trebuie să ia decizii în deplină libertate și să acționeze fără restricții și fără a fi obiectul unor influențe, presiuni, amenințări sau intervenții nelegale, directe sau indirecte, indiferent din partea cărei persoane vin și sub ce motiv. Judecătorul, în calitate de deținător al autorității judecătorești, trebuie să-și poată exercita funcția sa în deplină independență, în raport cu toate constrângerile, forțele de natură socială, economică și politică și chiar în raport cu alți judecători și în raport cu administrația judecătorească.

55. Normele constituționale privind statutul judecătorului sunt bazate pe exigențele și principiile actelor internaționale, care consfințesc statutul și drepturile magistraților, garanțiile independenței acestora, reieșind din importanța rolului justiției în apărarea statului de drept.”

41. Totodată, cu referire la actele internaționale privind independența judecătorilor, în hotărârea invocată *supra* Curtea a menționat că independența judecătorului nu exclude angajarea responsabilității acestuia,

ea fiind realizată sub rezerva unei prudențe determinate de necesitatea garantării libertății depline a judecătorului contra tuturor presiunilor induse.

3.2. Principiile aplicate în prezenta cauză

3.2.1. Pornirea urmăririi penale împotriva judecătorilor fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii

42. Curtea reține că prin Hotărârea nr.22 din 5 septembrie 2013 a recunoscut constituționale prevederile art. 19 alin. (4) din Legea nr.544-XIII din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului, potrivit cărora urmărirea penală împotriva judecătorului poate fi pornită de Procurorul General fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii în cazul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art. 324 (corupere pasivă) și 326 (trafic de influență) din Codul penal.

43. Totodată, Curtea observă că în urma modificărilor operate prin Legea nr. 177 din 25 iulie 2014 la art. 19 din Legea nr.544-XIII din 20 iulie 1995, alineatul (4), suplimentar infracțiunilor cuprinse la art. 324 și 326 din Codul penal, a fost completat și cu infracțiunile prevăzute la art. 243 (spălarea banilor) și 330² (îmbogățirea ilicită) din Codul penal. Astfel, și în privința acestor infracțiuni urmărirea penală împotriva judecătorului poate fi pornită de Procurorul General fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii.

44. În Hotărârea nr.22 din 5 septembrie 2013, Curtea a menționat:

„75. [...] reieșind din normele procesuale penale, pornirea unei cauze penale în conformitate cu legislația în vigoare, când rezultă o bănuială rezonabilă că a fost săvârșită o infracțiune și nu există vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală și infracțiunea a fost săvârșită de către un judecător, răspunderea penală pentru infracțiunea săvârșită nu este un act de intervenție în activitatea și independența judecătorilor, ci un proces legal de tragere la răspundere pentru ilegalitatea comisă.

76. Buna reputație a judecătorului constituie o condiție a încrederii publice în justiție și eficiența acesteia, fără de care nu poate fi concepută calitatea justiției și deplina aplicare a dispozițiilor constituționale și legale care reglementează înfăptuirea sa. Corupția nu subminează doar încrederea în judecător, dar și în actul de justiție ca atare.

77. [...] scopul adoptării legii contestate a fost combaterea corupției în justiție, asigurarea transparenței activității instituțiilor publice, precum și sporirea încrederii justițiabililor în sistemul judiciar, care reprezintă una dintre componentele fundamentale ale statului de drept.

[...]

87. [...] imunitatea judecătorului nu este o garanție absolută, iar legiuitorul, în exercitarea atribuțiilor prevăzute de art. 72 alin. (3) lit. e) din Constituție, adoptă legi privind organizarea și funcționarea instanțelor judecătorești.”

45. Curtea subliniază că, potrivit prevederilor articolului 30 alin. 2 din Convenția ONU împotriva corupției, fiecare stat urmează să ia măsurile necesare pentru a stabili sau menține, conform sistemului său juridic și principiilor sale constituționale, un echilibru adecvat între orice imunitate sau orice privilegiu de jurisdicție acordat agenților săi publici în exercitiul funcțiilor lor și posibilitatea, dacă este necesar, de a cerceta, urmări și judeca efectiv infracțiunile stabilite, prevăzute de prezenta convenție.

46. În Hotărârea nr. 4 din 22 aprilie 2013 Curtea a subliniat:

„[...] corupția subminează democrația și statul de drept, conduce la încălcarea drepturilor omului, subminează economia și erodează calitatea vieții. Prin urmare, lupta împotriva corupției este parte integrantă a asigurării respectării statului de drept.”

47. Astfel, cu referire la includerea noilor componente de infracțiuni (art. 243 și 330² din Codul penal), pentru care urmărirea penală împotriva judecătorului poate fi pornită de Procurorul General fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii, Curtea reține prevederile Convenției privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea produselor crimei din 8 decembrie 1990, care instituie obligația statelor de a adopta măsuri legislative și de altă natură, considerate necesare, pentru a permite confiscarea instrumentelor și a veniturilor provenite din activitatea infracțională sau a bunurilor, valoarea cărora corespunde acestor venituri.

48. Totodată, Convenția penală privind corupția în art. 13 prevede obligația statelor de a adopta măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a stabili drept infracțiune penală, în conformitate cu dreptul său intern, actele menționate în Convenția cu privire la spălarea, depistarea, sechestrarea și confiscarea produselor crimei.

49. Astfel, în lumina celor enunțate și ținând cont de jurisprudența anterioară, Curtea reține că componentele de infracțiuni prevăzute la art. 243 (spălarea banilor) și 330² (îmbogățirea ilicită) din Codul penal sunt adiacente infracțiunilor de corupție, iar pornirea urmăririi penale împotriva judecătorilor de către Procurorul General fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii pentru comiterea acestor infracțiuni nu contravine articolului 116 alin. (1) din Constituție.

3.2.2. Efectuarea unor acțiuni procesuale în privința judecătorului până la începerea urmăririi penale

50. Potrivit alineatului (5¹) al art. 19 din Legea nr.544-XIII din 20 iulie 1995, după începerea procesului penal și până la începerea urmăririi penale, în cazul infracțiunilor specificate la art.243, 324, 326 și 330² din Codul penal, judecătorul poate fi reținut, supus aducerii silite, percheziționat, în condițiile Codului de procedură penală, fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii, doar cu autorizația Procurorului General sau a prim-adjunctului, iar în lipsa acestuia – a unui adjunct desemnat în temeiul ordinului emis de Procurorul General.

51. Curtea reține că alin. (5) al art. 19 în redacția Legii nr. 153 din 5 iulie 2012 prevedea că, în cazul săvârșirii de către un judecător a infracțiunilor specificate la art. 324 și art. 326 din Codul penal, judecătorul putea fi reținut, supus aducerii silite, arestat, percheziționat fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii. Prin Hotărârea nr.22 din 5 septembrie 2013 alineatul (5) a fost declarat neconstituțional în această parte.

52. Curtea a menționat că redacția acestuia nu asigura garanțiile procesuale împotriva acțiunilor de *reținere, supunere aducerii silite, arestare, percheziționare* a judecătorului, cu excepția infracțiunilor în flagrant, acordate de legislația anterioară.

53. În Hotărârea nr.22 din 5 septembrie 2013, Curtea a subliniat:

„95. [...] având în vedere importanța statutului special al judecătorului, persoană investită constituțional cu atribuții de înfăptuire a justiției, legiuitorul a prevăzut că, **doar Procurorul General poate porni urmărirea penală împotriva judecătorilor.**

96. Astfel, se prezumă că **toate acțiunile procesuale menționate în articolul 19 alin. (5) din Legea cu privire la statutul judecătorului vor fi efectuate numai după emiterea de către Procurorul General a ordonanței de pornire a urmăririi penale împotriva judecătorului** și, respectiv, efectuarea urmăririi penale sub conducerea acestuia.”

54. Astfel, cu referire la etapa pornirii „*procesului penal*” și „*urmăririi penale*”, Curtea a reținut în Hotărârea nr.22 din 5 septembrie 2013 că **toate acțiunile procesuale în privința judecătorului vor fi efectuate numai după emiterea de către Procurorul General a ordonanței de pornire a urmăririi penale.**

55. Concomitent cu adoptarea Hotărârii menționate *supra*, Curtea a emis o adresă Parlamentului, în care a reținut necesitatea instituirii prin lege a unor garanții procesuale în cazul acțiunilor de reținere, aducere silită, percheziționare a judecătorului, care pot fi efectuate numai după ***pornirea urmăririi penale*** de către Procurorul General.

56. În același timp, Curtea observă că, potrivit alineatului (5)¹, reținerea, aducerea silită și percheziționarea judecătorilor în cazul infracțiunilor specificate la art. 243, 324, 326 și 330² din Codul penal pot fi efectuate până la emiterea ordonanței de pornire a urmăririi penale. Astfel, Curtea constată că, deși într-o nouă redacție, legiuitorul a consacrat aceeași soluție legislativă criticată anterior.

57. Reieșind din cele menționate mai sus și aplicând *mutatis mutandis* raționamentele Hotărârii nr.22 din 5 septembrie 2013, Curtea subliniază că toate acțiunile procesuale în privința judecătorilor, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, urmează a fi efectuate doar după începerea urmăririi penale, în condițiile garanțiilor instituite de normele constituționale și actele internaționale.

3.2.3. Atragerea la răspundere contravențională a judecătorilor

58. Potrivit noului alineat (5²) al art. 19 din Legea nr.544-XIII din 20 iulie 1995, cauzele contravenționale împotriva judecătorilor pot fi examinate de agentul constatator, iar în cazul în care judecătorul refuză să semneze procesul-verbal cu privire la contravenție sau dacă acesta solicită expres, prin mențiune în procesul-verbal cu privire la contravenție, examinarea cauzei de către instanța de judecată, dosarul contravențional se transmite pentru examinare și soluționare instanței de judecată de la locul unde a fost săvârșită fapta.

59. Prin Hotărârea nr.22 din 5 septembrie 2013 Curtea a declarat neconstituțională excluderea prin Legea nr. 153 din 5 iulie 2012 a prevederilor, potrivit cărora „*Judecătorul poate fi supus sancțiunilor administrative numai de către instanța de judecată, cu acordul Consiliului Superior al Magistraturii. Judecătorul reținut în cazul în care este bănuit că a săvârșit o contravenție administrativă urmează a fi eliberat imediat după identificare.*” și a dispus revigorarea normelor abrogate.

60. Curtea a menționat că este incontestabil faptul că judecătorii sunt responsabili de săvârșirea faptelor contravenționale. Totodată, în vederea asigurării independenței judecătorilor, este necesară garanția examinării faptelor contravenționale și aplicării sancțiunilor contravenționale față de aceștia de către instanțele de judecată.

61. De asemenea, Curtea a subliniat că implicarea Consiliului Superior al Magistraturii în procedurile contravenționale față de judecători, și anume acordul acestuia pentru ca judecătorul să fie supus sancțiunilor contravenționale de către instanța de judecată, ar putea genera și răspunderea disciplinară a judecătorilor, fapt ce va contribui la realizarea **principiului responsabilizării acestora.**

62. Totodată, Curtea constată că, deși noul alineat (5³) reia prevederile abrogate și stabilește că judecătorul reținut, în cazul în care este bănuit că a săvârșit o contravenție, urmează a fi eliberat imediat, acest alineat suplimentar prevede că judecătorul urmează a fi eliberat imediat nu doar după identificarea sa, dar și **după întocmirea procesului-verbal de către agentul constatator.**

63. Curtea menționează că prevederile anterioare nu condiționau eliberarea judecătorului reținut de întocmirea procesului-verbal.

64. Potrivit articolului 433 din Codul contravențional, reținerea constă în limitarea de scurtă durată a libertății persoanei fizice și se aplică în cazul: a) contravențiilor flagrante pentru care prezentul Cod prevede sancțiunea arestului contravențional; b) imposibilității identificării persoanei în a cărei privință este pornit proces contravențional dacă au fost epuizate toate măsurile de identificare; c) contravențiilor pasibile de aplicarea măsurii de siguranță a expulzării.

65. Curtea reține că, potrivit art. 435 alin. (1) din Codul contravențional, reținerea nu poate depăși 3 ore. Alineatul (2) al acestui articol stabilește că

persoana suspectată de săvârșirea unei contravenții pentru care sancțiunea prevede arestul contravențional poate fi reținută până la examinarea cauzei contravenționale, dar nu mai mult decât pe 24 de ore.

66. Curtea menționează că prevederile Codului contravențional nu instituie un termen de întocmire a procesului-verbal, or, fiecare faptă contravențională se individualizează distinct.

67. În aceste condiții, Curtea constată că reținerea judecătorului pentru întocmirea procesului-verbal ar putea genera o reținere excesivă susceptibilă să aducă atingere independenței judecătorului prin crearea unor presiuni în privința acestuia. Respectiva situație duce la anihilarea prevederii legale de *eliberare imediată a judecătorului după identificare*.

68. Astfel, deși prevederea alineatului (5³) al art. 19 în partea ce ține de eliberarea imediată a judecătorului după identificare, cu informarea Consiliului Superior al Magistraturii, este constituțională, dispozițiile referitoare la reținerea acestuia până la întocmirea procesului-verbal atrag neconstituționalitatea normei în ansamblu cu revigorarea normei anterioare, potrivit căreia: „*Judecătorul poate fi supus sancțiunilor administrative numai de către instanța de judecată, cu acordul Consiliului Superior al Magistraturii. Judecătorul reținut în cazul în care este bănuit că a săvârșit o contravenție administrativă urmează a fi eliberat imediat după identificare.*”

69. Curtea constată că, deși la adoptarea prevederilor contestate legiuitorul a enunțat că acestea vin în executarea Hotărârii nr.22 din 5 septembrie 2013, cuprinsul acestora contravine raționamentelor instanței de contencios constituțional.

70. Curtea reiterează că adoptarea legilor este prerogativa Parlamentului, în conformitate cu prevederile articolelor 60 și 66 ale Constituției. În același timp, Curtea reține că hotărârile de jurisdicție constituțională, prin care se asigură supremația Constituției, sunt incontestabile pentru oricine și obligatorii.

71. Prin Hotărârea nr. 33 din 10 octombrie 2013 privind interpretarea articolului 140 din Constituție, Curtea a menționat:

„41. [...] respectarea efectului general obligatoriu al hotărârilor Curții Constituționale nu înseamnă doar a da eficiență dispozitivului acestora, ci și, în egală măsură, considerentelor, respectiv interpretării date de Curtea Constituțională textelor Constituției, or, hotărârea este un întreg, o unitate a considerentelor și dispozitivului.

[...]

46. [...] conținutul normelor constituționale este cel definit implicit în jurisprudența instanței de jurisdicție constituțională, care are un caracter regulator și constituie izvor de drept prin efectele sale.”

72. Curtea subliniază că respectarea hotărârilor Curții Constituționale este o condiție necesară și esențială pentru buna funcționare a autorităților publice ale statului și pentru afirmarea statului de drept. Decizia de declarare a neconstituționalității face parte din ordinea juridică normativă.

73. Opozabilitatea *erga omnes* a hotărârilor Curții Constituționale implică obligația constituțională a tuturor autorităților de a aplica întocmai deciziile Curții la situațiile concrete în care normele declarate neconstituționale au incidență.

În temeiul articolelor 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit.a) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se admite parțial* sesizarea Curții Supreme de Justiție privind controlul constituționalității unor prevederi legale referitoare la imunitatea judecătorilor.

2. *Se recunosc constituționale* sintagma „243,” și sintagma „și 330²” din articolul 19 alineatul (4) al Legii nr.544-XIII din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului, în redacția Legii nr.177 din 25 iulie 2014 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

3. *Se declară neconstituționale* alineatele (5¹), (5²) și (5³) din articolul 19 al Legii nr.544-XIII din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului, în redacția Legii nr.177 din 25 iulie 2014 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

4. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.

Președinte

Alexandru TĂNASE

Chișinău, 11 noiembrie 2014
HCC nr. 26
Dosarul nr. 51a/2014